

**Завдання для контрольної роботи
з навчальної дисципліни «Загальне мовознавство»
для студентів ОС «Магістр» спеціальності 035 «Філологія»
заочної форми навчання**

Завдання контрольної роботи охоплюють питання з розділу «Історія лінгвістичних вчень».

Для виконання контрольної роботи студент повинен самостійно вивчити такі питання:

Тема 1. Історія лінгвістичної думки до 19 століття.

Мовознавство в Давній Індії. Давньокитайське мовознавство. Мовознавство в Давній Греції та Римі. Європейське мовознавство епохи середньовіччя і Відродження.

Тема 2. Зародження порівняльно-історичного мовознавства.

Передвісники порівняльно-історичного мовознавства. Порівняльні дослідження У. Джонса. Праця «Про мову і мудрість індійців» Ф. фон Шлегеля. Ф. Бопп, Р. Раск, Я. Грімм, О. Востоков – основоположники нового напрямку мовознавства XIX ст. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта. Значення вчення Гумбольдта для сучасного мовознавства.

Тема 3. Основні напрямки в мовознавстві другої половини 19 ст.

Натуралістичний (біологічний) напрям у порівняльно-історичному мовознавстві. Август Шлейхер як основоположник натуралізму у мовознавстві. Теорія родовідного дерева А. Шлейхера. Психологічний напрям. Г. Штентайль як один із засновників лінгвістичного психологізму. Внесок В. Вундта в етнопсихологію. Лінгвістично-філософські погляди О. Потебні. Молодограматизм. Трактування мови як продукту психофізичної діяльності людини. Історизм як єдино можливий науковий підхід в концепції молодогограматиків. П.Ф. Фортунатов – основоположник Московської лінгвістичної школи.

Тема 4. Підходи до вивчення мови в кінці 19 ст. – на початку 20 ст.

І. Бодуен де Куртене і Казанська лінгвістична школа. Введення до мовознавства понять фонем і морфем. Теорія чергувань Бодуена де Куртене. Нові підходи до типологічного дослідження мов. Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра. Розмежування Соссюром внутрішньої і зовнішньої лінгвістики. Утвердження системного підходу до вивчення мови. Продовження ідей Соссюра в працях Женевської школи, Антуана Мейє та структуралістів.

Тема 5. Структуралізм, генеративізм, неогумбольдтіанство.

Історичні й методологічні основи структуралізму. Празька лінгвістична школа. Функціональний підхід до вивчення мови. Теорія мовних контактів і мовного союзу Н. Трубецького. Копенгагенський структуралізм (гloseматика). Погляди на мову Луї Єльмслева. Американський структуралізм (дескриптивізм). Погляди Едуарда Сепіра та Леонарда Блумфілда. Методика дистрибутивного аналізу. Генеративізм у лінгвістиці. Генеративна граматики Н. Хомського. Європейське неогумбольдтіанство. Американське

неогумбольдтіанство. Теорія про зв'язок мови і культури Б. Уорфа. Гіпотеза мовної відносності Сепіра – Уорфа.

Тема 6. Мовознавство в СРСР.

Л.В. Щерба – засновник Санкт-Петербурзької фонологічної школи. Погляди Л.В. Щерби на частини мови. Інтерпретація мови як соціально-історичного феномену Є.Д. Поливановим. Поливанівська класифікація лінгвістичних дисциплін. Синтаксична типологія мов І.І. Мещанинова. Внесок В.В. Виноградова у розвиток мовознавства. Виділення фразеології як окремої лінгвістичної дисципліни. Найвидатніші постаті в українському мовознавстві 20-80-х років 20 століття.

Тема 7. Сучасні напрямки мовознавства.

Когнітивна лінгвістика. Проблема ролі мови у процесах пізнання й осмислення світу як предмет когнітивної лінгвістики. Теорія категоризації та концепція прототипів. Концепт як основне семантичне поняття когнітивної лінгвістики. Значення метафори в когнітивістських дослідженнях. Функціональна лінгвістика. Розуміння мови як цілеспрямованої системи засобів вираження як основний принцип функціональної лінгвістики. Теорія функціонально-семантичного поля О.В. Бондарка. Лінгвістика тексту. Вчення про дискурс. Комунікативна лінгвістика. Максими Г. Грайса. Теорія мовленнєвих актів. Розвиток прагматики в другій половині 20 ст. Синергетична теорія мови. Теорія аргументації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство [Текст] : рек. МОН України як навч. посібник для студ. ВНЗ / С. І. Дорошенко; МОН України, Харківський нац. педагогічний ун-т імені Г. С. Сковороди. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 283 с.
2. Ковалик І. І. Загальне мовознавство: Історія лінгвістичної думки / І. І. Ковалик, С. П. Самійленко. – К. : Вища шк., 1985. – 215 с.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 464 с.
4. Семчинський С. В. Загальне мовознавство : підручник для студ. філол. ф-тів ун-тів / С. В. Семчинський. – К. : АТ «ОКО», 1996. – 416 с.
5. Сидоренко С.І. Power Point презентація з розділу «Історія лінгвістичної думки» (лекції 1-7).

Після вивчення теоретичного матеріалу студент повинен виконати контрольну роботу. Контрольна робота містить 8 питань, на які студент повинен дати письмові відповіді. Питання для контрольної роботи беруться з підручника *Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К. : Академія, 2006.*

Студент самостійно обирає варіант контрольної роботи – номер варіанту повинен співпадати з останньою цифрою номеру залікової книжки студента. У випадку невідповідності останньої цифри номеру залікової книжки варіанту роботи контрольна робота вважатиметься невиконаною.

Перелік питань контрольної роботи по варіантам наведено в таблиці:

Сторінки в підручнику Кочергана М.П.	Номер питання									
	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4	Варіант 5	Варіант 6	Варіант 7	Варіант 8	Варіант 9	Варіант 0
с. 38-39	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2
с. 50	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3
с. 69	3	4	5	6	2	1	3	4	5	6
с. 90-91	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3
с. 110	5	6	4	3	2	1	5	6	4	3
с. 122	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
с. 145	3	4	5	3	4	5	3	4	5	3
с. 166	5	2	3	4	5	2	3	4	5	2

Наприклад, номер залікової книжки закінчується цифрою 8. Це означає, що студент виконує 8-й варіант контрольної роботи, який складається із таких питань:

1. с. 38-39 питання 8
2. с. 50 питання 1
3. с. 69 питання 4
4. с. 90-91 питання 3
5. с. 110 питання 6
6. с. 122 питання 4
7. с. 145 питання 4
8. с. 166 питання 4

**Перелік питань до екзамену
з дисципліни «Загальне мовознавство»
для студентів ОС «Магістр» заочної форми навчання**

Тема 1. Загальне мовознавство як навчальна дисципліна. Історія лінгвістичної думки до 19 століття.

Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання загального мовознавства. Структура мовознавчої науки (галузі мовознавства, лінгвістичні дисципліни). Місце мовознавства в системі наук. Прикладне мовознавство. Об'єкт, предмет і завдання мовознавства.

Мовознавство в Давній Індії. Давньокитайське мовознавство. Мовознавство в Давній Греції та Римі. Європейське мовознавство епохи середньовіччя і Відродження.

Тема 2. Зародження порівняльно-історичного мовознавства.

Передвісники порівняльно-історичного мовознавства. Порівняльні дослідження У. Джонса. Праця «Про мову і мудрість індійців» Ф. фон Шлегеля. Ф. Бопп, Р. Раск, Я. Грімм, О. Востоков – основоположники нового напрямку мовознавства ХІХ ст. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта. Значення вчення Гумбольдта для сучасного мовознавства.

Тема 3. Основні напрямки в мовознавстві другої половини 19 ст.

Натуралістичний (біологічний) напрям у порівняльно-історичному мовознавстві. Август Шлейхер як основоположник натуралізму у мовознавстві. Теорія родовідного дерева А. Шлейхера. Психологічний напрям. Г. Штентайль як один із засновників лінгвістичного психологізму. Внесок В. Вундта в етнопсихологію. Лінгвістично-філософські погляди О. Потебні. Молодограматизм. Трагування мови як продукту психофізичної діяльності людини. Історизм як єдино можливий науковий підхід в концепції молодогограматиків. П.Ф. Фортунатов – основоположник Московської лінгвістичної школи.

Тема 4. Підходи до вивчення мови в кінці 19 ст. – на початку 20 ст.

І. Бодуен де Куртене і Казанська лінгвістична школа. Введення до мовознавства понять фонем і морфем. Нові підходи до типологічного дослідження мов. Соціологічний напрям. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра. Розмежування Соссюром внутрішньої і зовнішньої лінгвістики. Утвердження системного підходу до вивчення мови. Продовження ідей Соссюра в працях Женевської школи, Антуана Мейє та структуралістів.

Тема 5. Структуралізм, генеративізм, неогумбольдтіанство.

Історичні й методологічні основи структуралізму. Празька лінгвістична школа. Функціональний підхід до вивчення мови. Теорія мовних контактів і мовного союзу Н. Трубецького. Копенгагенський структуралізм (гloseматика). Погляди на мову Луї Єльмслева. Американський структуралізм (дескриптивізм). Погляди Едуарда Сепіра та Леонарда Блумфілда. Методика дистрибутивного аналізу. Генеративізм у лінгвістиці. Генеративна граматика Н. Хомського. Європейське неогумбольдтіанство. Американське неогумбольдтіанство. Теорія про зв'язок мови і культури Б. Уорфа. Гіпотеза мовної відносності Сепіра – Уорфа.

Тема 6. Мовознавство в СРСР.

Л.В. Щерба – засновник Санкт-Петербурзької фонологічної школи. Погляди Л.В. Щерби на частини мови. Інтерпретація мови як соціально-історичного феномену Є.Д. Поливановим. Синтаксична типологія мов І.І. Мещанинова. Внесок В.В. Виноградова у розвиток мовознавства. Виділення фразеології як окремої лінгвістичної дисципліни. Найвидатніші постаті в українському мовознавстві 20-80-х років 20 століття.

Тема 7. Сучасні напрямки мовознавства.

Когнітивна лінгвістика. Проблема ролі мови у процесах пізнання й осмислення світу як предмет когнітивної лінгвістики. Теорія категоризації та концепція прототипів. Концепт як основне семантичне поняття когнітивної лінгвістики. Значення метафори в когнітивістських дослідженнях. Функціональна лінгвістика. Розуміння мови як цілеспрямованої системи засобів вираження як основний принцип функціональної лінгвістики. Теорія функціонально-семантичного поля О.В. Бондарка. Лінгвістика тексту. Вчення про дискурс. Комунікативна лінгвістика. Максими Г. Грайса. Теорія мовленнєвих актів. Розвиток прагматики в другій половині 20 ст. Синергетична теорія мови. Теорія аргументації.

Тема 8. Знакова природа мови.

Мовознавство і семіотика. Поняття про знак і знакову систему мови. Типологія знаків. Структура знака. Специфіка мовного знака. Своєрідність мови як знакової системи. Знаковість і одиниці мови. Проблема співвідношення знаків та мовних одиниць. Мова і несловесні форми спілкування (паралінгвістика і паракінесика).

Тема 9. Мова і мислення.

Проблема співвідношення мови і мислення. Психофізичні основи зв'язку мови і мислення. Нейролінгвістика – наука, що вивчає взаємозалежність стану мовлення від стану різних ділянок мозкової кори. Внутрішнє мовлення і мислення. Роль мови у процесі пізнання. Гіпотеза лінгвальної відносності Сепіра-Уорфа.

Тема 10. Мова і мовлення.

Історія вивчення проблеми співвідношення мови і мовлення. Принципові відмінності в інтерпретації цієї проблеми в концепціях Ф. де Соссюра, Л.В. Щерби і Е. Косеріу. Сучасні уявлення про співвідношення мови і мовлення. Гносеологічний, онтологічний та прагматичний підходи до вивчення співвідношення мови і мовлення.

Тема 11. Структура мови.

Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Структура мови. Основні й проміжні рівні мови. Теорія ізоморфізму й ієрархії рівнів мови. Своєрідність системності мови. Співвідношення системних і несистемних явищ у мові. Система і норма.

Тема 12. Фонологічна система мови.

Становлення фонології як науки. Сегментний і суперсегментний (просодичний) рівні фонології. Поняття фонем. Опозиція як основне поняття фонології. Конститутивна і дистинктивна функції фонем. Фонемі в парадигматиці й синтагматиці. Диференційні та інтегральні ознаки фонем. Сильна та слабка позиції фонем. Варіанти фонем. Поняття фонологічної системи. Фонологічні школи.

Тема 13. Граматична система мови.

Предмет граматики. Граматичне значення. Граматична категорія як єдність форми і значення. Різні трактування граматичної категорії. Класифікаційні та словозмінні граматичні категорії. Приховані граматичні категорії. Лексико-граматичні розряди слів. Морфологічний рівень. Морфема. Частини мови. Проблема виділення та класифікації частин мов. Синтаксичний рівень. Синтаксис частин мови. Синтаксис речення. Сучасні теорії речення. Речення у комунікативному аспекті. Структурний і прагматичний синтаксис. Теорія глибинних і поверхневих структур. Актуальне членування речення.

Тема 14. Лексико-семантична система мови. Проміжні рівні мови.

Поняття лексико-семантичної системи. Системність лексики. Парадигматичні відношення. Лексико-семантичні поля. Лексико-семантичні категорії (синонімія, антонімія, гіпонімія). Полісемія та її типи. Синтагматичні відношення. Види контексту. Епідигматичні відношення. Морфонологічний проміжний рівень мови. Словотвірний проміжний рівень мови. Фразеологічний проміжний рівень мови.

Тема 15. Мова і суспільство.

Суспільна природа мови. Суспільні функції мови. Соціальна зумовленість мовних явищ. Суспільний характер мовної норми. Властивості мовної норми. Мова як символ соціальної солідарності. Білінгвізм. Залежність стану мови від стану суспільства. Мова як найважливіша етнічна ознака. Мова, нація і держава. Мова і культура. Соціолінгвістика, її предмет, завдання і проблеми. Мовна ситуація і мовна політика як об'єкти вивчення соціолінгвістики. Інтерлінгвістика. Штучні мови.

Тема 16. Розвиток мови.

Мова як явище, що історично розвивається. Синхронія і діахронія. Зовнішні причини мовних змін. Мовні контакти та їхні наслідки. Мовна інтерференція. Піджини і креолізовані мови. Мовні союзи. Мовний субстрат і мовний суперстрат. Мовний адстрат. Внутрішні причини мовних змін. Темпи мовних змін. Питання про прогрес у розвитку мов.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дорошенко С. І. Загальне мовознавство [Текст] : рек. МОН України як навч. посібник для студ. ВНЗ / С. І. Дорошенко; МОН України, Харківський нац. педагогічний ун-т імені Г. С. Сковороди. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 283 с.
2. Ковалик І. І. Загальне мовознавство: Історія лінгвістичної думки / І. І. Ковалик, С. П. Самійленко. – К. : Вища шк., 1985. – 215 с.
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2010. – 464 с.
4. Семчинський С. В. Загальне мовознавство : підручник для студ. філол. ф-тів ун-тів / С. В. Семчинський. – К. : АТ «ОКО», 1996. – 416 с.
5. Saussure de F. Course in General Linguistics / Ferdinand de Saussure. – Chicago and La Salle, Illinois: Open Court Publishing Company, 2000. – 236 p.